

ԳՈՎԵՍՏ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԻ ԵՒ ՄԻՇՏ ԿՈՒՅՍ ՄԱՐԻԱՄԻ*

Քրիստոսասեր հավատացյալներ, նորապանչ ուրախությամբ տոնեցե՛ք այս օրը [Ս. Ծնունդի] եւ մեծահրաշ ցնծությամբ բերկրեցե՛ք, որովհետեւ ահա երկիրքը երկրին ձայն է տալիս ու Բեթղեհեմում ծագած փառքն է ավետում:

Այսօր մեզ համար ցանկալի է Բեթղեհեմում գտնվող Դավթի ջրհորը, քանի որ Աստծուց իջած գետը [Քրիստոս] այնտեղից հորդահոս բխումով արբեցնում է տիեզերքը: Արդարեւ, Դավթի օրինակը նախապես մատնանշեց գալիք ճշմարտությունը, քանի որ Տիրամայրը կենդանի ջրի [Քրիստոսի] ինքնաբուխ ջրհորը եղավ, որից չհամարձակվեց խմել նրան պահողը [Հովսեփը], որովհետեւ անաղտ սրբությամբ կնքվեց կուսական մարմինը, որից էլ ծագեց արդարության Արեգակը եւ իր ճառագայթավետ լույսով լուսավորեց աշխարհը:

Արդ, ի՞նչ ասեմ կամ ի՞նչ խոսեմ, քանի որ միտքը եւ լեզուն չեն կարող արժանի պատիվ ընծայել կուսական այս տոնին, որովհետեւ հնարավոր էլ չէ խոսքով Աստծու մարդասիրությունը չափել եւ ոչ էլ թվով հաշվել այն բազմամեծար հարգանքը, որին արժանի է Մարիամը: Ո՞վ, ուրիշ ո՞վ լսեց այսպիսի սքանչելիք, որ Տերը եւ Ստեղծիչը հանձն առավ որպես մանուկ ծնվել աղախնից՝ հողեղեն ստեղծվածից: Այո՛, Նախահորն ու առաջին կույսին (Ադամին ու Եւային) իրենց գլորումից կանգնեցնել կամենալով՝ Աստվածորդին իսկապես ծրարվեց Մարիամի որովայնի մեջ ու այսօր ճշմարտապես ծնվեց որպես մանուկ: Ուստի եկեք ամեն խոսքից

* Բնագիրը տե՛ս «Երանելւոյն Պետրոսի Սիւնեաց եպիսկոպոսի Գովեստ ի Սուրբ Աստուածածինն եւ ի միշտ Կոյսն Մարիամ ըստ յորջորջման նորին. եւ ի Սուրբ Գրոց լուծմունք նոցին», գիտաքնն. բնագիրը՝ Գ. Տէր-Մկրտչեանի, լրացումները՝ Յ. Քէսեանի, «Մատենագիրք Հայոց», հտ. Գ., Զ. դար, Անթիլիաս-Լիբանան, 2004, էջ 389—395: Առկա է նաեւ այս երկի արեւմտահայերէն փոխադրումը (տե՛ս ՊԵՏՐՈՍ ՔԵՐԹՈՂ ՄԻՆԵԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ, Գովեստ Սուրբ Աստուածածնի եւ միշտ Կոյս Մարիամի, արեւմտահայերէնի վերածեց՝ Զարեհ վրդ. Ազնաւորեանը, «Հասկ», 1978, էջ 374—378):

էլ առավել պատվենք այս օրը՝ երկիրը երկնքից բարձրացած իմանալով: Արեւելքից ավելի հրաշափառ տեսնենք Սուրբ Կույսին եւ հրեշտակներից առավել հովիվներին մեծարենք ու քերովբեններից էլ ավելի լա՛վ ճանաչենք մսուրը: Երուսաղեմը եւս շատ ավելի պայծառացավ, քան հրեղեն կառքը:

Այս արտահայտությունները ճարտասանական խոսքեր չեն, որ շարադրել ենք մտածումի ճիգով, քանի որ աստվածադիր մատչանները շատ վաղուց նույն բանը քարոզեցին: Քանի որ ահա ինքնագո Հայրը, որ Դավթի բերանով խոսերգեց՝ «Դու ես իմ որդին, եւ ես այսօր ծնեցի քեզ» (Սղմ. Բ. 7) եւ հրեշտակներին ու մարդուն ստեղծեց՝ նրանց բանավոր բնություն պարզեւելով, այսօր կարծես վերստին իրենից ծնում է Բանին:

Արդ, ասա՛, թե ո՞ր խոսքը կարող է հյուսել գովքն այս օրվա, երբ օրերի ու խոսքի ստեղծիչը հանձն առավ վերստին ծնվել: Մի՞թե սնափառ պարծանք է ասելս, թե երկիրը երկնքից ավելի բարձր իմանանք: Չէ՞ որ երկինքը սպասավոր հոգիների [հրեշտակների] բնակարանն է, մինչ երկիրը ամենքի Աստծու սեփական քաղաքը եղավ, ինչպես որ մարգարեն էլ էր նախապես հայտարարում, ասելով՝ «Այս է մեր Աստված, որի հետ չի կարելի բաղդատել որեւէ մեկին... ապա երկրի վրա երեւաց ու շրջեց մարդկանց հետ» (Բարուք Գ. 36, 38):

Կամ «Կույս Մարիամին արեւելքից շատ ավելի մեծ փառքով տեսանք», ասելով՝ արդյոք մեծամտությունմբ պետք եղածից ավելի՞ չափազանցրի: Քա՛վ լիցի, քանի որ թեպետ արեւելքը պատվական է տունչենի լույսը մեզ վրա ծագեցնելու համար, բայց ո՛չ աղախին Տիրամոր չափ, որի մեջ բնակվեց ամենքի Աստվածն ու որից արեգակնաբար ծագեց աշխարհի վրա:

Քերովբեններից էլ ավելի ընտիր կոչելով մսուրը՝ մի՞թե տհասությունմբ տարբեր բաների մասին չբարբառեցի: Չէ՞ որ ահա Նա, ումից վեցթեւյան [սերովբենները] հեռվից իսկ հիացումով սարսուռն են, այսօր բազմում է մսուրի մեջ այնպես, ինչպես իր Հոր ծոցի մեջ: Ուստի եւ մարգարեական շնորհների շուրթերը, քերովբենների ճախրը դիտելով, ճշմարտաբար երկիրը երկնքի հետ համեմատեցին ու մանավանդ մարդկանց էլ հրեշտակներից գերազանց ներկայացրին: Քանի որ Նա, ում տեսքից երկինքը մոմի պես հալվում է, այսօր ամփոփվում է քարայրի մեջ: Սրա համար է, որ առկավոր խոսքը զարմացական հիացումով հարցնում է, թե «ո՞րն է լույսի բնակարանը» (Հոբ ԼԸ. 19), քանի որ հայրենի ծոցից որպես հուր փայլակնացավ ու խոսուն հողի [Մարիամի] մեջ անվնաս ծրարվեց, ըստ

նույն կանխասացության, թե՛ «երկիրը, որից հաց է ելնում, իր տակ կրակի նման բաներ ունի» (Հոբ ԻԸ. 5), ինչն էլ մյուս մարգարեն հայտնապես մեկնում է, թե՛ «Հաց ես տալիս երկրից» (Սղմ. ՃԳ. 15), այսինքն՝ նա իր մարմինը սուրբ Կույս Մարիամից առավ:

Ինչպիսի՜ անպատում երանիններ տրվեցին սուրբ Կույսի որովայնին, որը մարգարեության հոգին Դավթի բերանով «սուրբ լեռ» կոչեց. «Նրա հիմքերը սուրբ լեռան վրա են» (Սղմ. ԶԶ. 2): Արգարեւ, այս լեռան մեջ էր, որ մարդեղությանը երկու աշխարհներ՝ աստվածություն ու մարդկություն, սկիզբ ունեցան անբաժանելի միավորությամբ: Հետեւաբար թող ոչ ոք չհամարձակվի սուրբ Կույսից ծնվածին սոսկ մարդ կոչել, որովհետեւ Բարձրյալն ինքը նետեց հիմքերը նրա [Կույսի] մեջ, ինչպես որ հրեշտակն էլ հայտարարեց, որ «նրանից ծնվածը Սուրբ Հոգուց է» (Մտթ. Ա. 20): Սաղմոսագիրն էլ ասում է. «Տերը Հակոբի բոլոր բնակարանների միջից Սիոնի դռներն ամենաշատն է սիրում» (Սղմ. ԶԶ. 2): Անսկիզբ Բանն Աստված իր համար Սիոնի դուռ դարձրեց սուրբ Կույսի մարմինը, հրեշտակի տված ողջույնի հետ Մարիամի լսելիքից ներս վազեց, ու իննամսյա ժամանակով մարմնի մեջ ինքն իրեն թանձրացնելով՝ անմահացնող Տերն առանց զգվելու դուրս ելավ այնտեղից, որտեղից բոլոր մահկանացուներն են ծնվում: Ինչպիսի՜ մեծ խորհուրդ, քանի որ մտավ ու ելավ եւ կուսության դռները փակ պահեց:

Արդ, ինչպիսի՜ օրինակներով քեզ ներկայացնենք ու գովենք, սուրբ Աստվածածին, որովհետեւ ահա եղար Աստվածատունկ դրախտ, Վայելուչ այգի, Անկիզելի մորենի, Սուրբ լեռ, Զրաբուխ ժայռ, Ծաղկյալ գավազան, Ոսկի սափոր, Անուշահոտ խունկերի տուփ, Կենդանագիր ուխտի տապանակ, Կենդանի ջրի ջրհոր, Բարի բույս, Շափյուղայի վայր, Աստծու քաղաք, Փակված պարտեզ, Կնքված աղբյուր, Կնդրուկի բլուր, Շուշանի հովիտ, Անջրդի հող, Թեթեւ ամպ, Անկոխ անապատ, Կողպված դուռ, Անընթեռնելի տոմար, Բանավոր երկիր, Խաղաղության առավոտ:

Այս բոլոր կոչումները մարգարեները շնորհեցին կանխավ: Իսկ մենք սկսենք բացատրել սրբերի կողմից քեզ տրված այս քսանչորս վկայությունները:

Ա. Ուրախացիր, Մարիամ, Աստվածատունկ դրախտ, որովհետեւ աստվածաբույս մարմինը՝ որպես կյանքի ծառ, քո մեջ արմատացավ ու Բարձրյալի զորությունը քեզ անհպելի տաղավարի վերածեց բոցեղեն սրի կողքին:

Բ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Վայելո՛ւչ այգի, որում ճշմարիտ որթը տնկվեց Հոր կամքով: «Իր էջը որթին պիտի կապի,- գրված է,- եւ իր ավանակը՝ որթի ոստին» (հմմտ. Ծննդ. ԽԹ. 11): Այստեղ Բանն Աստված «որթ» է կոչվում, իսկ մարմինը՝ «ոստ»: Եւ Միածինն ինքն էլ ասում էր. «Ես եմ ճշմարիտ որթը» (Հովհ. ԺԵ. 1):

Գ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Սխրալի՛ մորենի, որ աստվածության կրակով վառվելով՝ անկեզ մնացիր:

Դ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Սո՛ւրբ լեռ, որտեղ Ստեղծիչը՝ առաքաստով վարագուրված, նորահրաշ տնօրինությանը երեւաց Մովսեսին:

Ե. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Ապառա՛ծ վեմ, որից հորդահոս վտակը հոսելով համայն աշխարհի ավետիսն է հնչեցնում. «Եթե մեկը ծարավ է, թող գա ինձ մոտ ու խմի» (Հովհ. է. 37):

Զ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Ծաղկա՛ծ գավազան, որի վրա Հեսսեի արմատից բուսնեց մշտադալար ծաղիկը, որի նախատիպն էր Ահարոն քահանայապետի ցուպը, որն էլ, վկայության խորանի մեջ բողբոջելով, ճյուղ արձակեց:

Է. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Ոսկի՛ սափոր, որ ոչ թե մահկանացու ուտելիքը կրեցիր, այլ անմահացնող կերակուրը, որի համար աստվածային բերանն ինքն ասաց. «Ձեր հայրերը անապատում մանանան կերան եւ մեռան, բայց ով որ իմ մարմինն ճաշակի, հավիտյան մահ չպիտի տեսնի» (հմմտ. Հովհ. Ը. 51–52):

Ը. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Խնկաբույր յուղով լցվա՛ծ տուփ, որից մեծագին նարդոսը բուրեց ու աստվածային անուշահոտությանը լցրեց տիեզերական տունը:

Թ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Շարժո՛ւն տապանակ, որի մեջ կենդանագրվեց մշտնջենավոր Բանը եւ նորոգեց փշրված մովսիսակերտ քարեղեն տախտակները՝ նրանց փոխարեն աստվածային օրենքները չորս բանավոր տախտակների վրա դրոշմելով:

Ժ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Կենդանի ջրի՛ տուն, որի մասին մարգարեն ասում էր. «Տիրոջ տնից աղբյուր պիտի ելնի եւ հեթանոսների բաժինը ոռոգի» (հմմտ. Հովել Գ. 19), ինչպես Միածինն ինքը եւս ասաց. «Ես եմ կենդանի ջուրը» (Հովհ. Դ. 10–11):

ԺԱ. Ուրախացի՛ր, Մարիա՛մ, Բարի բուլս՝ ըստ իր մահճի մեջ կենարար Քրիստոսին ակնարկած Հակոբի, թե՛ «Շառավղից ելար, որդյակ՝» (Ծննդ. ԽԹ. 9):

ԺԲ. Ուրախացիր, Մարիամ, Աստծու քաղաք՝ ըստ երանելի Դավթի, որ դեռ շատ առաջ երգեց. «Տերը փառավոր բաներ խոսեց քո մասին, Աստծո՛ւ քաղաք» (Սղմ. 22. 3):

ԺԳ. Ուրախացիր, Մարիամ, Շափյուղայի բնակարան, որովհետեւ աստվածախառն մարմինը քո մեջ գոյացավ իբրեւ պատվական ակն, որը՝ որպես ընտիր քար, դրվեց Սիոնի հիմքում:

ԺԴ. Ուրախացիր, Մարիամ, ըստ ամենիմաստ Սողոմոնի՝ Կնքյա՛լ աղբյուր (հմմտ. Երգ Երգոց Դ. 12), որից, առանց կոուսության կնիքը լուծելու, բխեց ամենալից գետը:

ԺԵ. Ուրախացիր, Մարիամ, Փակված պարտեզ, որ բազմաբերք ձիթենին վերընծյուղեցիր, որի մասին Եսային մարգարեացավ, թե՛ «Դալիք օրերին Հակոբը նոր տունկեր պիտի բուսեցնի, Իսրայելը պիտի ծաղկի եւ ընծյուղվի, ու ամբողջ աշխարհը նրա պտղով պիտի լցվի» (Ես. Իէ. 6):

ԺԶ. Ուրախացիր, Մարիամ, Անվա՛ր հովիտ, որից տերունական մարմինը բուսեց վայրի շուշանի պես եւ որի մասին խոսեց հոգեւոր մարգարե Ովսեն՝ ասելով. «Իսրայելի համար ցող պիտի լինեմ, եւ այն շուշանի պես պիտի ծաղկի» (Ովս. ԺԴ. 6):

ԺԷ. Ուրախացիր, Մարիամ, Խունկի բլու՛ր, ուր Տերը մտնելով մահականացու նյութն անմահության հոտով համեմեց ու կենդանիների եւ մեռյալների այս աշխարհում ծնվելով՝ հավիտենական կյանքի խոնկը ծխեց, ինչպես որ մարգարեությունն էր նախագուշակում. «Այն կնդրուկի պես պիտի բուրի» (Ովս. ԺԴ. 7):

ԺԸ. Ուրախացիր, Մարիամ, Հո՛ղ անջրդի, որի շոր բնությունը որեւէ արվական բնություն չհամարձակվեց խոնավեցնելով աղարտել: Այդ իսկ պատճառով մարգարեն Քրիստոսին նրա վրա ծլարձակած նկարագրեց, ինչպես ապառաժի վրա ծլած մի բույս՝ ասելով. «Նա մեր առջեւ բացվեց մատղաշ տունկի նման, անջրդի հողում բուսնած արմատի պես» (Ես. ԾԳ. 2):

ԺԹ. Ուրախացիր, Մարիամ, Ա՛մպ թեթեւ՝ ըստ Եսայի մարգարեի կանխասացության. «Ահավասիկ Տերը, թեթեւ ամպի վրա նստած, Եգիպտոս պիտի գա» (Ես. ԺԹ. 1): Արդարեւ, ցամաք ամպ ես դու, քանի որ աշխարհային ցանկություններով չխոնավացար ու չծանրացար:

Ի. Ուրախացիր, Մարիամ, Անկո՛խ անապատ, որում ո՛չ թե մի պարզ մարգարե կանգնեցրեց վկայության խորանը, այլ Աստվածորդին Ինքը՝ մեծ, կատարյալ եւ անձեռագործ խորանը, այսինքն՝ տիրական Իր

մարմինը, որն առանց արվական սերմի ստեղծեց եւ որը, լուսազգեստ արգանդում սաղմնավորելով, կանգնեցրեց, ինչպես հոգեհնչող քնարը՝ [Դավիթն] է ասում. «Արեւի մեջ կանգնեցրեց իր խորանը» (Սղմ. ԺԸ. 6):

ԻԱ. Ուրախացիր, Մարիամ, Կողպւած դուռ, որից միայն հրեշտակների Տերը մտավ ու ելավ եւ կուսական արգանդը չլուծեց, ինչի մասին մարգարեացավ Եզեկիելը. «Արեւելյան կողմի դուռը փակ պիտի մնա, պիտի չբացվի, ու այնտեղից որեւէ մեկը չպիտի մտնի կամ դուրս գա, որովհետեւ այնտեղով Իսրայելի Տեր Աստվածը պիտի մտնի ու ելնի, բայց դուռը փակված պիտի մնա» (Եզեկ. ԽԴ. 1–2):

ԻԲ. Ուրախացիր, Մարիամ, Անընթեռնելի՛ տոմար, որովհետեւ թեպետ Հովսեփը կարգաւ գիտեր, քանի որ այլ կին ուներ եւ անփույթ էլ չէր մարմնական միավորության գործում, սակայն չհամարձակվեց քեզ կարգաւ, ինչպես որ մարգարեն ասաց. «Թուղթը պիտի տրվի մի մարդու, որը կարգաւ գիտի, սակայն չպիտի կարողանա այն կարգաւ» (հմմտ. Ես. ԻԹ. 12):

ԻԳ. Ուրախացիր, Մարիամ, Բանավոր երկիր, որովհետեւ աստվածը նկալ քո որովայնը ոչ միայն աթոռ, այլեւ ճշմարտապես մայրը եղավ լուսի, ուստի եւ շնորհալից վարդապետներից մեկը գրեց, թե՛ «որպես Աստված եւ ճարտարապետ, երկիրը վերստեղծելով, երկնքի վերածեց»:

ԻԴ. Ուրախացիր, Մարիամ, Գեղեցիկ առավոտ, որով ծագած մեր խաղաղությունը զարմանալի հորինմամբ երկուսը մեկ դարձրեց եւ ըստ սուրբ Զաքարիայի՝ «արեգակնաբար ծագեց մեզ վրա՝ մեղքերի խավարը փարատելու համար» (Ես. ԻԹ. 12):

Արդ, ուրիշ ի՞նչ նմանատիպ օրինակ կարող ենք ընծայել սուրբ Աստվածածնիդ: Չէ՞ որ ահա գերազանց ես խոսքերից, գերիվեր ես բոլոր էակներից եւ բարձր ես մարդկային մտքից, որովհետեւ Սուրբ Հոգին իջավ քեզ վրա, եւ Բարձրյալի զորությամբ տաղավարացար: Քանի որ Աստծուն ընդունեցիր, Աստծուն հղացար, Աստծուն երկնեցիր, Աստծուն ծնեցիր: Քանի որ անպարագրելի Աստծուն գրկիդ մեջ կրեցիր, կաթով սնուցեցիր ու կերակրեցիր, Աստծուն գգվեցիր եւ որպես մանկան՝ խանձարուրով պատեցիր Նրան, ում համար երկինքը աթոռ է եւ երկիրը՝ ոտքերի պատվանդան, եւ ում իսկությունը երկինքներն իսկ չեն կարող պարփակել:

Սակայն ի՞նչ կարիք կա այսպես ինքս ինձ չարչարելու, կամ ինչո՞ւ ինձ շփոթեցնեն երանության արտահայտությունները, քանի որ ահա երկինքը, որ Սինա լեռան վրա բոցավառ կրակով դրդալուով՝ սանդարամետի

հիմքերը սասանեց, եւ ձեռքերը, որոնք երկինքն ու երկիրը ստեղծեցին, այժմ իբրեւ մատների մեջ բաժակ բռնած պարմանի՝ մատուցում են այն մի աղջկա:

Արդ, գովուլթյան այս խոսքերը ոչ այլ ինչ են, քան քո իսկ մարգարե-
ությունը, թե՛ «այսուհետեւ բոլոր ազգերը երանի պիտի տան ինձ» (Դուկ.
Ա. 48): Արդ, աղաչում ենք քեզ, սո՛ւրբ Աստվածածին, բարեխոս եղիր քո
Որդու եւ մեր Աստծու մոտ, որ Նա քո միջոցով միշտ փրկի Իրեն հավա-
տացող մեր ժողովրդին, եւ մենք Նրան, որ ծնվեց քեզնից, փառավորենք
այժմ եւ հավիտյանս հավիտենից, ամեն:

Աշխարհաբարի վերածեց
ԳԵՒՈՐԳ ՈՒՐԱՐԱԿԻՐ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԸ

